

Navne og diskriminering

af Per-Olof Johansson

Kronik Aalborg Stiftstidende 29.6.1994

Unge der søger praktikplads risikerer at blive diskrimineret alene på grundlag af deres navn. Også kan vi diskutere, om det er fremmedhad eller hvilke muligheder for undskyldninger, der kunne være.

Der laves mange undersøgelser om alt muligt. Ofte er resultaterne noget, vi kunne have sluttet os logisk til. Men overfor de træge, der ikke bøjer sig for logik må vi have en undersøgelse, der kan åbne for diverse bevillinger.

En undersøgelse giver altså grundlag for at konkludere, at der sker diskriminering på grundlag af navn.

Jeg synes, man kan sige sig selv, at det forekommer. Det er ikke på grund af navnet i og for sig selvfølgelig, men hvad det signalerer. Jeg så en læzerskribent et sted gå ind for at anvende personnumre, fordi de ikke var behæftede med slet så mange signaler om etniske og sociale tilhørsforhold. (Han glemte vist at de sorterer på kønnet!) Han tog konsekvensen og underskrev sig med sit fulde personnummer.

Vedkommende har næppe været soldat i den gode gamle tid, hvor alle var numre. Vi lærte hurtigt at sortere i numre, hvad der signalerede gamle og nye, og der hænger stadig personligheder ved både 1,4 7, 9, 18, 83, 53, og så var der 14. For ikke at tale om mit eget skonummer.

Diskrimineringens sprog er mangfoldigt og den udnytter enhver mulighed. Skal vi kalde det komplekst? Til morgen serverer radioen gårsdagen nyhed om, at Tom Ahlberg går af som borgmester, og i den forbindelse tales der om andre kandidater. Der tales om den pakistansk-fødte Lubna Elahi og om Tom Ahlberg i samme sætning. Hvis nu fødestedet betyder noget, var det måske mere relevant at fortælle noget om Tom Ahlbergs, selv om hans navn kan give en mistanke om noget från hinsidan. Hvordan var det nu, var han ikke svensk statsborger eller hur? Lubna Elahis navn lokaliserer vi lettere. Men hvem kan anklage radioen for diskriminering på grund af en så lille finte.

Hvad skulle man undersøge, hvis navnets betydning skulle under lup? Det er meget svært at vide, hvilke kriterier vi sorterer navne efter, jeg tror der findes mange private systemer. Nogle er bevidste om det, andre skænker det ikke en tanke.

Der er signalet om oprindelse.

Det er en meget bred markering. Det behøver jo ikke være fjerne lande. Eller de fjerne lande kan i tid ligge langt tilbage i tiden.

Og så er det et spørgsmål om viden hos modtageren. Der kan være navne som af historiske grunde signalerer oprindelse, men hvis jeg er uden historisk viden, forstår jeg ikke dette signal.

Der er signalet om etnisk tilhørsforhold. Det er også meget bredt. Efter få generationer er det også en bred markering som måske mere taler om historie end om dagens virkelighed.

Set fra aflæseside kan der også være traditionelle fravalg, som vi ikke erkender.

Mon ikke det er meget almindeligt, at et altfor tysk-klingende navn møder uvilje.

Müller finder hurtigt ud af at kalde sig Møller.

Og svensker er der måske heller ikke så meget ved at være i Danmark, hvis man ikke hedder Bonnier.

Johansson bliver til Johansen.

Den sidste hører selvfølgelig til mit familiære overdrev. Farfars bror kaldte sig af økonomiske grunde for Johansen, for så kunne han mere troværdigt annoncere med, at hans virksomhed var den eneste danske indenfor faget! Børnene ønskede ikke at slippe den svenske oprindelse af syne, så de holdt selvbevidst fast i Johansson.

Det er altså diskriminering, hvis vi sorterer andre folk efter navn, men selvbevidsthed, når vi selv lægger noget i vort navn. Det er der jo en del der gør. Det er jo ikke kun dem der holder fast i et gammelt hæderkronet navn, men også dem der vrager det gamle navn og finder sig et nyt.

Vi vil, at navne skal betyde noget, skal hjælpe os på den ene eller anden måde, men da det ligger tæt på grænsen til overtro lader vi andre kulturer om at være bevidste om brugen på dette område.

En nordvestkystindianers navn måtte ikke sådan bare lige siges. Så når de ny amerikanere opkaldte byen Seattle efter en indianer og forstillede sig, det var en slags hæder, opfattede indianeren selv det som en skam. Han forstod, hvis jeg ellers har hørt rigtigt efter, meget af den ny tid. Han kunne ikke forhindre brugen, men så forlangte han også erstatning *in cash* resten af livet for dette misbrug.

Altså kan vi på engang forlange at vore navne "betyder noget" og at de ikke bruges til - diskriminering? Det er meget vanskeligt. Vi kan lave anonyme besvarelser til eksamen, men det er jo lidt svært med anonymiteten, når vi søger job. Så snart der blot er en ansøger mere, kan der altid gøres opmærksom på de forskellige kvalifikationer. Den lille gnavnende sten i skoen - navn som signal om oprindelse og etnisk tilhørsforhold kan ikke afsløres.

Mistanken er rimelig nok, men bevisets stilling elendig.

Det er et kendt forhold, at der er mode i navne, og hvordan nogle af de moder opstår, er vi bevidste om. Elvis ved vi godt hvem er, og nogen blev vist døbt det, man kan tjekke det i fornavnebogen. Det var nok også en bestemt Brian, der startede Brian-bølgen.

Men valget kan også følge mere usynlige spor og alligevel indgå i moden. De fleste forældre vælger navn efter "hvad de kan li", og så viser det sig, at de kan lide nogenlunde det samme. De har ikke valgt efter bestemte personer, tvært imod kan man sige, de Emilie'r der var i familien var ukendte for dem. Indtil bedstefars onkel rynker på næsen og mindes en ublid tante.

Så hvad skal vi gøre ved, at nogen diskrimineres. Vi kan altså appellere til, at det lader man være med.

Jeg er på jagt efter et par linier hos Karl Popper, hvor han taler om det samfundsmæssige projekt, som en sti udgør. Den er der og holdes ved lige ved at blive udnyttet, men der er ingen plan, og de, der bruger stien, har vidt forskellige mål. De bevæger sig blot fra et sted til et andet, helt uanset sti, men bagefter kan vi sige, at de følger stien. Jeg ville citere ham, men kan ikke lige finde stedet. Måske finder jeg noget endnu bedre.

Han skriver: *De teoretiske samfundsvidenskabers hovedopgave er at spore de utilsigtede sociale følger af bevidste handlinger.*

Det fører hen til den tanke, at vi kan komme de utilsigtede sociale følger af navnediskrimineringen i forkøbet. Selvom denne diskriminering er svær at erkende for andre, er den jo ofte bevidst fra

udøverens side.

Der er en berømt anekdote om Christian X, hvor han skulle have truet med at ville gå med jødestjerne, hvis den blev påbudt for jøderne. Det er og bliver en anekdote, eller vandrehistorie om man vil. Et sted i forløbet er den illustreret af Blix som en samtale mellem Stauning og kongen: *Hvad skal vi gøre Deres Majestæt, hvis Scavenius gennemtvinger at også vore jøder skal gå med gule stjerner?*

Kongen: Så går vi andre også med gule stjerner.

Ragnvald Blix er, hvad vi næsten kan høre på navnet!, norsk. Norsk satirisk tegner, der tilbragte krigsårene i Sverige og camouflerede sig under navnet *Stig Höök*. Hvorfor det blev *Höök* er der nok en mening med. Det lyder for det første meget svensk med det dobbelte ø. Så kan det være, at det skulle være et fulglenavn, som var noget andet end den tyske ørn. Eller skulle det associere til en børneleg som hedder høg og due. Ellers også en association til hans rigtige navn, at høgen slår lynhurtigt (blix-snabbt) ned på sit offer! I hvert fald et navn fuldt af betydningsmuligheder!

Historien med Christian X's jødestjerne er en omvendt-historie, som sikkert henter sin inspiration i en eller anden eventyr-type. I hvert fald peger den på en praktisk aktionsform, der kunne være taget i anvendelse.

Hvis vi vil sorteringen af praktikanter efter navne til livs, jamen så må vi give børnene pakistanske, tamilske, tyrkiske navne. Altså må f.eks. POLITIKENS FORLAG gå foran og udgive en navnebog, som viser os mulighederne. Hvad skulle forhindre os i at kalde barnet Achmet?

Det er jo allerede mistænkeligt, at vi ikke allerede gjorde det. Når jeg nu var så fascineret af historien om prins Achmet og feen Paribanu, og benyttede enhver lejlighed til at læse den op for børn i skolen i tom Kristensens mundrette gengivelse.

Så kom der en periode, hvor den historie lå stille. Næste gang jeg læste den op, opdagede jeg, at den havde fået ny betydning. Det var ikke længere fantasilande, jeg læste om. Det var et fysisk geografisk sted, Bagdad var bombet, Muhammed vidste børnene, hvem var, og Achmet sad nede i flokken. En fyr på seks, der lærte sig selv engelsk ved at se fjernsyn.

Det er jo også populært at skifte efternavn, og hvis man vil sløre sin identitet er det jo ikke umuligt, at de fjernøstlige ville klinge lidt mere interessant end de danske sammenrodninger, der som regel lugter mistænkeligt af "købt navn" og tidligere indespærring.

Jeg tror selvfølgelig ikke et hak på dette forslag, men bruger det, fordi jeg synes det meget klart peger på, hvor indblandede vi allesammen er i navne-festen. Vi er ikke sådan uden videre parat til at give afkald på de signaler, vi sender gennem navnene. Den med selv at tage navneforandring til noget østasiatisk bruges jo også af visse religiøse retninger, og det opfatter vi andre ikke som solidaritet med fremmede folkeslag med som et kraftigt selvbedrag. Positivt kan vi højst regne det for en leg i stil med at ulveungerne kan have navne fra Kiplings Junglebogen.

Så selv om aktionen på eget ansvar kunne bruges af voksne, synes jeg det ville være en betænkelig sag at rode børnene ind i. Ret uoverskueligt.

Der har været tradition for at give flere navne, så barnet havde noget at vælge mellem som voksen. En vis frihed til at fravælge familiens dom.

Jacob Paludan er et eksempel. Familien kaldte ham Stig, selv valgte han muligheden Jacob. Tilbage som ubrugt mulighed blev Henning. Han lader ham tage skikkelse af ham, der blev i Sydamerikas

drivhusvarme og kunne have beskrevet verden med lidt mere knaldbomfaldera.

Han er usædvanlig derved at han taler om navneproblemet. Vi vil nødigt have at det betyder noget.

Det er at mistænkeliggøre vores dømmekraft. Herregud, selvfølgelig ville verden have syntes, at Asger Jørgensen og hans bror Jørgen Jørgensen var store kunstnere, selvom de ikke havde taget navneforandring? Nej det ville den nok ikke, for deres navneskift må ses som en direkte følge af deres kunst- og samfundssyn.

Der er ikke megen trøst at hente, hvis du tror du diskrimineres på grund af dit navn. Kan du eller vil du ikke gøre noget ved navnet selv, må du finde andre vinkler at angribe sagen fra. Vil du ændre andres mistænkeliggørelse, må det ske med positiv handling, så de ændrer deres opfattelse. Argumenter tæller ikke ret meget i den sag.